

Is het goed dat je boos bent, Jona? Volgens de Groningse hoogleraar Rafael Wittek ontbreekt het in onze samenleving steeds vaker aan ‘milde solidariteit’: dat is geen solidariteit waarbij je voor iemand door het vuur gaat – dat is wel erg veel gevraagd – maar een vorm van solidariteit waarbij je de ander, die in veel opzichten heel anders is dan jij, gewoon iets gunt. Die milde solidariteit vormde lange tijd het verborgen weefsel van de samenleving, aldus Wittek, die er onderzoek naar doet. In mijn eigen woorden gezegd is die milde solidariteit dus de overtuiging dat ondanks alle verschillen de ander een mens is zoals jij zelf bent.

Misschien dat wel waaraan het de profeet Jona zo pijnlijk ontbreekt. In dat boekje Jona krijgen wij, als burgers van deze samenleving, als deugmensen – want dat zijn we – als kerkmensen ook, een ongemakkelijke spiegel voorgehouden. Hoewel we vandaag helaas alleen het einde lezen, wordt wel duidelijk dat het einde van dit boekje iets onthult over het thema van het héle boek. *Is het goed dat je boos bent?* Het einde van het verhaal is een schurende open vraag. Jona zit namelijk te mokken – en dan druk ik mij nog mild uit. Nog liever gaat hij dóód dan dat hij in één wereld moet leven met de mensen van Nineve. Die misdadigers, de boeven, die zich even op het laatste moment bekeerd hebben en nu niet hun verdiende loon krijgen. En was de vrees voor dit scenario niet eigenlijk al de reden van Jona’s weigering, aan het begin van het boek, om überhaupt naar Nineve te gaan? Wegduiken wilde hij meteen al: steeds dieper kroop hij weg in het ruim van het schip, en ging helemaal de andere kant op. Niet naar Nineve, waartoe JHWH hem had geroepen. Tegen het kwaad had hij moeten roepen, want die grote stad Nineve maakte er een potje van. Kwaad deden ze, zo staat er. Hun geweld, hun *chamas* (!) was weerzinwekkend. Alle begrip dus voor Jona: Wat móet je daar, in die onmenselijke, wrede stad? Wie wil er naar Sudan of naar de criminele bendes van Mexico? Naar de verborgen drugsmaffia in onze eigen steden? En als Jona dan uiteindelijk toch gaat, met frisse tegenzin naar Nineve, dan steekt hij één been in de stad en roept vijf woorden en maakt dat hij wekomt. Maar laten nou net die vijf laffe woorden (nog 40 dagen en Nineve wordt onderstebovengekeerd) het gewenste effect hebben! Die hele criminele bende van Nineve bekeert zich. Van koning tot dienstmeid, ja tot de dieren aan toe, iedereen gaat in de rouw. Al vastend, gehuld in zak en as hopen ze het onheil af te wenden. En ja hoor, het lukt! Deze vreemde God van Israël krijgt berouw. Hij ziet af van zijn vernietigingsplan. Hij laat zich raken, door die stad vol mensen en dieren. Geen lieverdjes nee, maar toch.

Je zou zeggen: eind goed, al goed. Jona heeft, uiteindelijk, gedaan wat hij moest doen. En met overweldigend succes: de hele stad heeft zich bekeerd! Wat een *happy end*! Prachtig! Het is precies wat er steeds, in dat hele boek Jona, gebeurt: dat de zogenaamde heidenen, de afvalligen, de luien, de ‘ongelovigen’, beter begrijpen wat menselijkheid is en wie JHWH is dan de vrome profeet Jona. Het zijn de heidense schippers die woorden zeggen als ‘sta op en bid!’ en Jona het leven willen redden. En het zijn de Ninevieten die zich omkeren. Een paar woorden waren al genoeg. Maar nu zit JHWH nog met die koppige profeet. Het kwaad van Nineve was *peanuts* vergeleken met Jona: het is hier nog heel netjes vertaald als ‘Jona was hier heel ongelukkig mee’, maar er staat gewoon: het was een groot kwaad voor Jona! Niet het kwaad dat Nineve deed, hun geweld, hun *chamas*, was voor Jona een probleem, maar dat ze nu hun stráf niet krijgen. Dat was het ‘kwaad’ waarover Jona boos is. Makkend zit hij ver buiten de stad. Niet bereid in één wereld te leven met Ninevieten, zelfs niet als ze bekeerd zijn.

Ik ben ervan overtuigd dat de evangelist Lukas aan Jona dacht, toen hij de parabel van de man met de twee zonen schreef. Jezus staat in dat verhaal als het ware voor een hele groep ‘Jona’s’. Makkende mannen. Die, heel begrijpelijk, boos zijn. Boos omdat Jezus aan tafel zit met graaiende

bankiers, met mensen die bepaald niet politiek correct tegen klimaatverandering en fossiele brandstoffen protesteren. Niet met ons soort mensen. Integendeel. Jezus zit aan tafel met fraudeurs, oplichters, dronkelappen, mensen die maar niet willen deugen. Met Trump-stemmers. En met, dat is nog wel het ergste: vrouwen! Dat moeten wel dames van lichte zeden zijn, concluderen de rechtschappen mannen. Want welke vrouw zou aan tafel gaan met dit gezelschap? Dat moeten wel hoeren zijn! Of herkennen ze de vrouwen misschien van hun eigen hypocriete, heimelijke bezoeken aan het bordeel? Hoe dan ook, ze zijn het eens: Jezus zit met mensen die niet deugen. En daarom deugt hij zelf ook niet. Ze zullen 'm eens even! En dan vertelt Jezus dat verhaal. Over die twee zonen. En alle aandacht gaat altijd uit naar die jongste, die verloren was en terugkeert. Is ook ontroerend. Maar het publiek waartegen Jezus spreekt en de hoek waarin hij die Farizeeërs wil hebben, is natuurlijk juist de óudste zoon!

En u begrijpt wel hoe die twee verhalen – Jona en de oudste zoon – elkaar uitleggen. De woede van Jona is de woede van de oudste zoon: die niet kan leven met die onverdiende genade die zijn broer ten deel valt. Die niet in hetzelfde huis wil wonen met zijn broer als die niet eerst flink gestraft wordt. Het doet me ook een beetje denken aan de woede die vandaag de dag zo ongebreideld geventileerd wordt over vluchtelingen. “Ik heb mijn hele leven belasting betaald! En zij komen hier net en krijgen een huis en een uitkering!” Het is een woede die je goed in de gaten moet houden. Je kunt misschien wel denken “Zo zijn wij niet, ook hier in de Ekklesia niet, zo denken wij niet.” Maar er zijn ook subtielere vormen van deze koppige weigering tot solidariteit. “Moeten wij de ziektekosten betalen van mensen die hun hele leven roken?!” En dan richten we bijvoorbeeld een verzekering op, alleen voor hoger opgeleiden. Want die roken minder en die eten gezonder. Zonder dat we het systeem erachter veranderen. Lekker solidair zijn binnen je eigen bubbel.

Met Jona kijken we dus ook een beetje in de spiegel. Als Farizeeër en als kerkmens. Dat we ons ergeren als mensen wel hun kinderen laten dopen of met kerst meegenieten van een dienst, maar nooit meehelpen of een bijdrage betalen. En die dan ook nog op jouw vaste plek gaan zitten. Of andere liederen willen zingen. Hoogst irritant.

Is het goed dat je boos bent, Jona? We staan vandaag zelf een beetje voor schut. Samen met Jona. En Jona is er eigenlijk heel eerlijk over: “Ik wist het wel! Ik weet dat jij een genadig en barmhartig god bent, die berouw krijgt over het kwaad dat je gezegd had te zullen doen.” Ik was er al bang voor. Als schriftgeleerde profeet ken ik jou maar al te goed. Maar mij niet gezien, ik ga liever dood dan iets met die Ninevieten te doen.”

Jona kan helemaal niet over zijn eigen schaduw heen springen, zoals dat zo mooi heet. Hij wil het niet. Hij kan het niet. Maar het mooie van dit verhaal is dat het JHWH is die wél overstag gaat. Voortdurend denk je als lezer van dat boekje Jona: “Nou, wég met deze ondeugdelijke profeet. Hij doet het niet, helaas uit het totaal verkeerde hout gesneden. Het is ondeugdelijk materiaal. God, ontsla toch deze profeet! Had eigenlijk al in hoofdstuk 1 gemoeten, toen Jona vluchtte in plaats van naar Nineve te gaan.” Maar het wonderlijke is: deze God wil het niet doen zonder Jona. JHWH heeft Nineve, de grote wereldstad, op het oog, maar ook Jona. Zonder Jona gaat het niet! Hoe moeilijk ook. Hij had hem kunnen ontslaan. En ook die vader had die oudste zoon lekker buiten kunnen laten staan. Maar dat doet hij niet. JHWH gaat naar Jona terug, telkens weer, zoals die vader het huis uit loopt om zijn oudste zoon ‘erbij te roepen’, zo staat er letterlijk. Zonder die makkende Farizeeërs gaat het niet. Zonder hoeren en tollenaars niet, maar toch ook niet zonder de deugmens. Zo wil JHWH God zijn, ónze God zijn. Ondanks ons, maar wel met ons. “Al het mijne is het jouwe!” Hij bekeert zich niet alleen van zijn vernietigingsplan voor Nineve, maar hij bekeert zich ook, telkens weer, tot Jona. Met alles wat hij in zich heeft. JHWH springt naar ons toe, over zijn eigen schaduw heen. Nu wij nog.